

CHUST PICHOG'I TARIXI

Namangan viloyati tarixi muzeyi
Ilmiy xodimi: Xusainova Muxabbat

“Pichog’ sanati tarixi”— O‘zbekistondagi eng mashhur va qadimiy hunarmandchilik mahsulotlaridan biri hisoblanadi. U asosan Namangan viloyatining Chust tumanida yasalanadi va xalq orasida sifatli, o‘tkir, nafis pichoqlari bilan tanilgan.

Chustda pichoqsozlik hunari qadim zamonlardan beri mavjud. Bu hududda pichoq yasash san’ati ustoz-shogird an’anasi orqali avloddan-avlodga o‘tib kelgan. Chust hunarmandlari yasalgan pichoqlarini O‘rta Osiyo bozorlarida sotishgan, hatto xorijga ham olib chiqilgan. Ko‘pincha po‘latdan yasaladi. Zamonaviy ustalar zanglamaydigan po‘lat yoki maxsus temperlangan po‘latlardan foydalanadilar. Dastalar turli materiallardan yasaladi, masalan: Chust pichoqlari ko‘pincha o‘ymakorlik, naqshlar, yoqa qismidagi mis, guruch yoki kumush qoplamalar bilan bezatiladi. Ba’zilar esa tig‘ qismida naqshlar, arab yozuvlari yoki milliy ornamentlar bilan bezatilgan bo‘ladi. Chust ustalari faqatgina kichik pichoq emas, balki katta xanjar, pichoq-to‘sin yoki hatto qilichga o‘xshash asboblarni ham yasashadi. Bugungi kunda Chust pichoqlari:

O‘zbek milliy hunarmandchiligining timsoli Sovg‘alik suvenir sifatida qadrlanadi. Ko‘plab xalqaro ko‘rgazmalarda namoyish qilinadi. Eksport qilinadi (ba’zilar internet orqali chet elga ham yuboriladi). Chust shahri — Farg‘ona vodiysining eng qadimiy markazlaridan biri, 3500 yildan ko‘proq tarixga ega. Chust pichog‘i hozirgi kungacha mashhurligini yo‘qotmagan. Hunarmandlar oilalar tomonidan avloddan birlashtirilgan ustoz-shogird an’anasi bilan suzangarlik hunarini davom ettirmoqda — ayrim oilalar yetti-sakkiz avlod hunarmandlaridan iborat. Chust pichoqlari odatda yuqori karbonli po‘latdan, ba’zan avtomobil klapanlari yoki bilya po‘latidan tayyorlanadi.

Har bir pichoq ustalik bilan ko‘plab bosqichlardan o‘tadi — ulardan biri so‘yib turmagan tig‘ga mis qo‘ymagini zarb qilish orqali tamga qo‘yishdir. Bu tamga pichoq ustasi yoki pichoq tayyorlangan joyni bildiradi. Chust pichoblari yengilligi, estetikasi va mukammal kesish qulayligi bilan ajralib turadi. Tig‘i biroz o‘ngga egilgan, dastasi esa biroz pastga qaragan o‘ziga xos shaklga ega. Tutqichlar turli materiallardan: buqa shoxi, kiyik yoki fil suyagidan, ba’zida yog‘och yoki qimmatbaho materiallar bilan bezatiladi. Kumush, mis yoki naqshlar bilan bezatilgan holda yaratiladi. Guldor pichok (chiroyli bezatilgan pichoq) — Serenade sifatida qimmatli sovg‘a bo‘lib xizmat qiladi. Chust pichog‘i nafaqat amaliy vosita, balki amulet sifatida ham qadrlanadi: odamlar uni yotoq ostiga qo‘yadi yoki shifobaxsh niyat bilan ishlatadi. Sovg‘a sifatida taqdim etishda do‘ppalarsiz barter qilish an‘anasi mavjud — siz do‘ppani pichoq bilan almashishingiz mumkin. Chust markazida badiiy hunarmandlar bir-biriga yaqin maskanlarda kichik ustaxonalar joylashgan. Dehqon bozorida, ayniqsa Chustning pichoq bo‘limida katta tanlov mavjud. Ustalar bilan oldindan bog‘lanib, bemalol yerida ko‘rish va tanlash mumkin. Mahsulotlar sertifikatlangan bo‘lib, bojxona bilan muammo bo‘lmaydi. “Fergana vodiysi pichoq yasash bo‘yicha eng mashhur.” “Chust pichoblari juda yaxshi va uzoq muddat xizmat qiladi.”

Reddit foydalanuvchilari tomonidan aytilishicha:

“Agar nomidan 'stainless' deyilgan bo‘lsa, ehtimol bu mass-ishlab chiqarilgan turistli pichoqdir, haqiqiy Chust pichog‘i odatda karbonli po‘latdan bo‘ladi.” Chust pichog‘i qadim zamonlardan beri O‘zbekistonda va butun Markaziy Osiyoda mashhur. Uzoq asrlar davomida Farg‘ona vodiysining Chust shahri bu hunar bilan mashhur bo‘lib, o‘zining noyob uslub va sifat ko‘rsatkichlari bilan ajralib turgan.

Chust pichog‘ining dastlabki tarixiy manbalari miloddan avvalgi davrga borib taqaladi. Qadimiy qoldiqlardan topilgan pichoq va qilichlar Chust hududida hunarmandchilikning qadimgi ekanini tasdiqlaydi. Bu hunar avloddan-avlodga ustoz-shogird an‘anasi bilan o‘tib keladi. Har bir ustaxonada maxfiy sirlar, maxsus texnologiyalar saqlanadi. Asosiy material — yuqori sifatli karbonli po‘lat. Ba’zida avtomobil qismlaridan (klapan, rulman) qayta ishlangan po‘lat ishlatiladi. Po‘lat maxsus temperlash (qattiqashtirish) jarayonlaridan o‘tadi, shunda pichoq o‘tkir va mustahkam bo‘ladi. Avval po‘lat varaqlardan kerakli shakl kesiladi va qorong‘i olovda qizdirilib, zarb bilan shakllantiriladi. Po‘lat sovitiladi, keyin qattqlikni oshirish uchun qayta qizdiriladi va sovitiladi. Maxsus tosh va burchakda o‘tkir qilib yasaladi. Har bir pichoq ustasi o‘zining tamgasini — imzosini qo‘yadi. Tutqichlar an‘anaviy yog‘och, shox, fil suyagi yoki hozirgi kunda plastikdan tayyorlanadi. Dastaga naqshlar, mis yoki kumush bilan ishlov beriladi, ko‘pincha milliy bezaklar ishlatiladi. Go‘sht, sabzavot, meva kesish uchun yengil va o‘tkir. Bezatilgan, bezakli va noyob dizayndagi picholar. Yirik va kuchli, hunarmandlar uchun.

Chust pichog‘ining ajralmas qismi bu uning bezaklari — dastasi va tig‘i ustidagi naqshlar. Naqshlar ko‘pincha milliy motivlar, qalamkashlik san‘ati bilan bezatiladi. Bezak uchun qo‘lda ishlangan mis, kumush, oltin elementlari ishlatilishi mumkin. Ko‘plab pichoqlarda o‘ziga xos qo‘lda yasalgan o‘ymakorlik ko‘zga tashlanadi. Chust pichog‘i nafaqat amaliy qurol, balki madaniy yodgorlik sifatida qaraladi. U ko‘plab oila merosida saqlanadi, muhim bayramlarda sovg‘a qilinadi. O‘zbekiston xalqining hunarmandchilik an‘analarini namoyish etuvchi ramz hisoblanadi. Ba‘zan pichoqni sovg‘a qilish — hurmat va do‘stlik belgisi hisoblanadi. Bugungi kunda Chust pichog‘i mahalliy hunarmandlar tomonidan yuqori sifatda ishlab chiqarilmoqda. Ustalar o‘z mahsulotlarini xalqaro ko‘rgazmalarda namoyish qilmoqda. Internet orqali ham sotuvlar yo‘lga qo‘yilgan — ayniqsa turistlar orasida talab katta.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Moziydan sado" – ilmiy-amaliy, ma'naviy-ma'rifiy jurnal. 2022-2023-yillar sonlari.
2. "Farg‘ona vodiysida muzey ishi va faoliyati" I. Yusupov, I. Karimov. 2022-yil, O‘zbekiston Respublikasi. Madaniy meros agentligi.
3. "Moziy soboqlari" – Alijon Azizov. Namangan- 2021-yil.
4. "San‘at" jurnali- 2013-yil.
5. "Guliston" – ijtimoiy-siyosiy, ilmiy-badiiy, madaniy-ma'rifiy jurnal. 2021-2022-yil.